

УДК 811.161.2'42:821.161.2'06.09(092)
DOI https://doi.org/10.24919/2663-6042.19.2023.11

МУЗИЧНИЙ ТЕРМІН У ПОЕТИЧНІЙ МОВОТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ МИТЦІВ ЛЬВІВЩИНИ

Мінчак Г. Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Іванишин Т. В.

Дрогобицький ліцей Дрогобицької міської ради Львівської області

Статтю присвячено семантико-стилістичному аналізу музичної термінології в поетичних дискурсах дев'яти сучасних письменників Львівщини – Івана Гнатюка, Ігоря Калинця, Ігоря Нижника, Романа Пастуха, Віктора Романюка, Ірини Сенік, Євгена Тутикайла, Йосипа Фиштика, Михайла Шалати. Розкрито потенційні семантичні, стилістичні, емоційно-експресивні можливості музичної лексики в контексті літературного твору. Парадигматично представлено лексико-семантичне поле музичної термінології в аналізованих поезіях, структуроване вісьмома лексико-тематичними групами. У їхніх межах описано гіперо-гіпонімії, полісемійні, синонімії, антонімії відношення між музичними термінами. З'ясовано, що кількісно найбільш наповненими є лексико-семантичні групи на позначення назв музичних інструментів і назв музичних жанрів, родів та видів музичної творчості. Виявлено лінгводомінантну лексему **пісня** й показано її семантико-синтаксичні зв'язки в епітетних та метафоричних конструкціях, що художньо вмотивовані як складники поетичного простору. Семантико-синтаксичні зв'язки лексеми **пісня** в конкретних поетичних текстах засвідчили розширення її значеннєвої рамки семами 'натхнення', 'творчість', 'високопоетичність'. За допомогою елементів лінгвостилістичного та компонентного аналізу окреслено явище детермінологізації музичних термінів.

Доведено, що в новому стилістичному контексті неемоційний музичний термін може розвивати мовленнєві конотати, бути здебільшого функційно рівним щодо інших загальнозжовжених слів та виступати звичним засобом образного мислення письменника. Уживаність цієї лексики, з одного боку, зумовлена тим завданням, яке ставить той чи той автор, його естетичним смаком і майстерністю, а з іншого – підтверджує думку, що використання термінів не обмежено рамками наукових текстів. Образні засоби детермінують надзвичайно потужну енергетику віршів, поглиблюючи смислове, символічне навантаження музичної лексики.

Ключові слова: музична лексика, термін, лексико-семантичне поле, метафоризація, детермінологізація, поетичний дискурс, письменники Львівщини, образність.

Minchak H. B., Ivanyshyn T. V. Musical term in poetic language of contemporary artists of Lviv Region. The article is devoted to the semantic and stylistic analysis of musical terminology in the poetic discourses of nine contemporary writers of Lviv region – Ivan Hnatiuk, Ihor Kalynets, Ihor Nyzhnyk, Roman Pastukh, Viktor Romaniuk, Iryna Semyk, Yevhen Tytykaylo, Yosyp Fyshtyk, Mykhailo Shalata. The article reveals the potential semantic, stylistic, emotional and expressive possibilities of musical vocabulary in the context of a literary work. The lexical-semantic field of musical terminology in the analyzed poems is presented paradigmatically, which is formed by eight lexical-thematic groups. They describe hyper-hyponymic, polysemic, synonymous, and antonymic relations between musical terms. It is estimated that the lexical and semantic groups denoting the names of musical instruments and the names of musical genres, kinds and types of musical creativity are the most quantitatively full. The linguodominant lexeme **pisnia** is identified, and its semantic and syntactic relations in epithetical and metaphorical structures, which are artistically motivated as components of the poetic space, are shown. The semantic-syntactic relations of the lexeme **pisnia** in specific poetic texts have shown the expansion of its semantic framework by the semes 'inspiration', 'creativity', 'highly poetic'. With the help of elements of linguistic-stylistic and component analyses, the phenomenon of determinologization of musical terms is outlined. It is proved that in a new stylistic context, an unemotional musical term can develop linguistic connotations, be mostly functionally equal to other common words, and act as a common means of the writer's imaginative thinking. The use of this vocabulary, on the one hand, is conditioned by the task set by a particular author, his or her aesthetic taste and skill, and on the other hand, it confirms the idea that the use of terms is not limited to scientific texts. Figurative means determine the extremely powerful energy of the poems, deepening the semantic and symbolic load of the musical vocabulary.

Key words: musical vocabulary, term, lexical-semantic field, metaphorization, determinologization, poetic discourse, writers of Lviv region, imagery.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Один із домінуючих напрямів сучасної лінгвістики – дослідження мовотворчості письменників, мовлення яких є зразком дотримання літературної норми. О. Потебня наголошував на тому, що естетико-стилістичний аналіз словесно-художніх

творів – перший щабель загального вивчення літературної мови [15, 7]. Цікавим аспектом у зазначеній проблематиці є спостереження за функціонуванням термінів у мові художньої літератури як природним динамічним процесом, що свідчить про свіжі інтеграційні тенденції в українській літературній мові.

Взаємодія стилів у літературній мові спричиняє, зокрема, те, що «будь-яке слово, зворот може ввійти в інший стиль, але з іншою функцією інформації, виразності, образності, синонімічності, соціального завдання» [11, 33]. Питанню специфіки функціонування термінології в художній літературі присвячені роботи Г. Городилівської, В. Карпової, М. Тростогона, В. Чабаненка, В. Ярмач та ін.

У лінгвоукраїністиці ще немає наукових праць, об'єктом вивчення яких був образотворчий потенціал саме музичної термінології в поетичних дискурсах сучасних письменників Львівщини. Тема статті є актуальною ще й з огляду на те, що мовотворчість митців Львівщини відіграє важливу роль у розвитку сучасної художньої мовної практики, їхній поетичний доробок містить у собі значущі соціальні, моральні, естетичні орієнтири сучасності, виявляє глибину мислення, гостроту світосприйняття, уміння майстерно розкрити внутрішній світ українця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мова сучасних письменників Львівщини в тих чи тих аспектах уже була об'єктом вивчення українських лінгвістів. Так, Н. Данчишин досліджувала мову мовчання в поетичних світах Ігоря Калинця, Григорія Чубая, Романа Кудлика [12]. Фоностилістику поетичних творів Ігоря Калинця описали Т. Беценко та В. Волошина [1]. І. Воляннюк комплексно проаналізувала метафорику поезій Івана Гнатюка [7]. Н. Лисенко-Єржиківська вивчала поетичний світ Ігоря Нижника, серед іншого й музичну означеність його поезій [13]. О. Бобечко окреслювала мовні особливості піснетворів Йосипа Фиштика, зокрема гармонійне поєднання музики й поезії [2]. Мовосвіт поезій Романа Пастуха, Віктора Романюка, Ірини Сенік, Євгена Титикайла, Михайла Шалати ще не був предметом окремих лінгвістичних розвідок.

Наукові праці, які стосуються музичної лексики в українській мові, не численні. Серед них – студії С. Булик-Верхола [3; 4; 5], Г. Городилівської [11], автори яких торкалися проблем музичної лексики, О. Горбача [10], який досліджував розвиток української церковно-музичної термінології, зафіксованої в писемних джерелах XI–XVIII століть тощо. Установлення функційної та семантико-структурної типології музичної лексики й окреслення чинників, що впливають на її формування та розвиток, залишається актуальним завданням.

Формулювання мети і завдань статті. Мета роботи – проаналізувати в лексико-семантичному та стилістико-функційному аспектах музичну термінологію на матеріалі поетичних творів письменників Львівщини – Івана Гнатюка, Ігоря Калинця, Ігоря Нижника, Романа Пастуха, Віктора Романюка, Ірини Сенік, Євгена Титикайла, Йосипа Фиштика, Михайла Шалати. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: 1) виокремити музичну термінологію, уживану в поезії письменників Львівщини; 2) описати основні тематичні групи музичної термінології та парадигматичні зв'язки в межах цих груп; 3) простежити функційно-стильову специфіку музичної термінології в мовотворчості письменників Львівщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Музичний термін, услід за іншими дослідниками, тлумачимо як слово або словосполучення, що позначає поняття з музичної галузі й ширше є складником мистецької термінології [8, 7]. Він конденсує в собі як універсальні риси, властиві для всіх інших термінопольов, так і специфічні, детерміновані особливістю музичного мистецтва. З огляду на те, що музика як вид мистецтва нерозривно пов'язана з почуттями, переживаннями та їхнім вираженням посередництвом звучання, характерною рисою багатьох музичних термінів є емоційність. Ця особливість музичної термінології зумовлює, зокрема, активний процес стилістичної транспозиції, який полягає в переході терміна зі свого термінологічного поля до загальноживаної лексики (пор. *інтермеццо, вокальний, звукоряд, симфонія* тощо) (див. докладніше у праці: [6]).

У сучасному мовознавстві продуктивним є системне вивчення лексики в лексико-семантичних полях. Українська музична термінологія становить самостійне лексико-семантичне поле, яке репрезентує відповідну систему понять і для якого характерна добре розвинена лексико-семантична організація [8, 13]. Як відомо, семантичне поле не однорідне: до центру входять найуживаніші слова, що є носіями основних значень (*музика, вокал, ноти, струна, скрипка, опера* та ін.); на периферії перебувають менш уживані слова, спеціальні терміни, відомі лише фахівцям (*обертон, контральто, валторна, каніфоль* тощо). У межах музичного термінологічного поля спостерігаємо системність термінів, що виявляється в закономірних явищах гіперо-гіпонімії, синонімії, антонімії, полісемії, омонімії, паронімії [3; 4; 5]. Аналогічну системність констатуємо і у функціонуванні цих термінів у художньому стилі.

С. Булик-Верхола з опертям на тематичний принцип виділяє 20 груп музичних термінів [5]. Ми ж, послугуючись вибіркою музичних термінів з поетичного доробку митців Львівщини, виокремлюємо вісім таких тематичних груп:

1) назви музичних інструментів (чи їхніх частин), що призначені для вилучення звуків та відтворення ритмічних шумів і застосовуються для сольного й групового виконання музики: *Гей, Україно, забрини бандурами, / Загомони ранковими трембітами* (10, 21); *Де тчуть пісні дзвінками струнами джмелі* (10, 24); *І відлунять в серцях сурми віщого дня* (10, 29); *Лебедино-вдовиний сум – / То жіночого серця ліра* (10, 89); *У бубон лобом било й било лихо* (10, 94); *...сміються і плачуть цимбали* (10, 167); *Ще поки ранок не заграв на скрипці* (10, 172); *Ще не чутні світання органи...* (10, 188); *...вдарили на сполох великодніми дзвонами* (4, 42); *...встане на клавішах сходов прощання соната* (4, 73); *Світ твій обірветься жовтою флейтою фіртки* (4, 73); *...скачуть куці під вітрову дудку* (4, 107); *Вже напевно повернулося з вирію / твій чорногуз – чорнокреле фортепіано* (4, 127); *Прикладаю до уст сопілку, сопілка мовчить* (13, 43); *...лиши вічний крук на дри-мбі грає* (5, 8); *Лунко ріє заграв* (5, 80); *А кобза грає* (5, 80); *Струни лоз – тиха арфа* (5, 229); *Затисну гриф – щоб серце обпекло* (5, 252); *Білі конвалії / На*

чорному піаніно (17, 27); Полинула пісня під звуки гітари (3, 31); Мій тужний погляд – відсвіт почуттів, / Тугих, як струни на віолончелі (3, 48);

2) назви музичних жанрів, родів і видів музичної творчості: Дніпро гуркоче думою козацькою (10, 21); На коліскову пісню бреше звіром (10, 30); Із твоїх неземних мелодій / Опадає на душу цвіт (10, 105); Прелюдію про людяну людину / Я довго слухав з віцих уст вітрів (10, 123); Мовчанням, як реквієм, скорбним і вічним (10, 152); Гімн сонцю творить паросток в ріллі (10, 164); Настроїли мене на свій мотив (10, 180); Вітрів журливу слухають сюїту (13, 84); Зоря ще слуха колісанку (13, 103); ...і коло руч церкви поколували опівночі гагілки (4, 42); Співав дід на крилосі тропарі й кондаки натхненно, / Як Мишуга, що вичаровував солодко Йонтка арію (4, 43); Я знайшов себе у країні колядок (4, 44); ...встане на клавішах сходів прощання соната (4, 73); На платівці серця – / Життя обірвання ноктюрн (12, 27); Сонце на небі виводить гаївку (13, 85); ...вже й співаночка ота тополею гінкою стала (5, 43); Прогрими увертюрою смутку і болю (5, 79); Вчулося – жалібна дойна. / Чом же тремтить рука? (5, 131); І здалося нараз – обізвалась троїста, / Що його провела від коліски до гробу (5, 196); І відлунула сплесками повені життя симфонія (5, 279); І тиша німим філософом / Схилилася над кантатою (17, 20); Змовкла співанка скрипалева (17, 41); Кожен день кружляє / Цей весільний вальс (14, 102); ...серенад нам більше небо не співало (15, 101); Нехай у цих коломийках поза край узато (7, 107); В елегію осінніх днів Прибій заслухався і став (16, 36); ...а ми танцюємо життя балет (12, 57); Лише полинуть славня рідні звуки (8, 4); До самого серця доходять акорди / Козацького маршу, що зве, як набат (3, 31); Музики тнули вальси й чардаші (13, 108); Змінивши стежечку на трасу / І пісню матері – на джаз (13, 62);

3) назви музичних професій, амплуа: І тривогу знов сурмив сурмач (10, 17); Молодим кобзарем я виходжу на шлях (10, 73); І плакали од щастя скрипалі (10, 94); А що другий музика – незбагненний, як мужність, / Молодим дзвонарем бив у бубон тривогу (10, 167); ...удар останній слухав диригент (5, 157); Музикантів не треба, звісно, / Козаку досить рідної пісні (17, 11);

4) терміни, що позначають гучність, темп, характер виконання: І вслухайся в стакато мого серця (12, 31); Тут маю вивільги руду і яблунь пісню молоду (5, 94); Адажіо вечірньої пори (5, 156); Вдарили туго в блакить жайворині колоратури (5, 249); Як хліб, як меч і як знамен акорд (10, 147); Заграє світ у тисячу октав (10, 173); І вже озвучується стежка у півтон (10, 179); І звуків жайвори випурхують в блакить (10, 180); Вся ніч дзвенить в натхненному мажорі (10, 219); Процань осінніх запізнілі гами (13, 84); ...в поцілунках – розпачу й солоду дисонанси (4, 73); ...на верхніх регістрах виводять вовки по зорях молитви (4, 98); ...як помирає скрипки нижній тон (5, 63); Все спочатку – й нітрохи мінору (15, 20); ...кожна гілка бринить, обертонить (5, 219); Вплітаючи свій ритм звитяжний у лісові тривожні звуки (13, 6); Але вона звучала як кресендо / У вируку, що винесли

мені (3, 135); Чую скерцо знамените / У сердечному фойє (15, 78);

5) терміни нотної графіки: В ній кожна нота – як весняний грім (10, 171); Спів його мені – немов уранні березневі дні – все той же милий дзвін і ніжні ноти (5, 308); Між зелених парасоль: / До-мі-соль (17, 16); У дієзах хоче жити, / Щоби осінь пережити (15, 68); Мені тут дарували солов'ї / Зворушливі дієзи та бемолі (18, 67);

6) терміни, які позначають співочі голоси: Гул глушив ластовине сопрано чи альт (11, 52); Бринить, гуде струни потужний бас (5, 80); Ледве хори жаб'ячі заллються рапанням ритмічної краси, ... зійдуться тенори, сопрано і баси (8, 62); Лиш сокира басить – від плаю до плаю (5, 292);

7) музичні колективи та групи: Оркестрами заграла в думці й слові (10, 147); Палахкоче трава і дзвенять небеса, / У веселих полях – як оркестри, роса... (10, 73); Ледве хори жаб'ячі заллються рапанням ритмічної краси, ...зійдуться тенори, сопрано і баси (8, 62); Співочий був на славу хор мужів / Гірської назви, що без трему / Піснями рвав страшну систему... (9, 73);

8) власні імена, пов'язані з музичним мистецтвом: Вимощено гніздо пір'ям Барвінського (4, 127); Жайвором вився Лисенко, Сміло весну будив (17, 6); Заграй на одній струні, / Новоявлений Паганіні (17, 31); За Шопеном сою рани (15, 78).

Остання підгрупа свідчить про те, що письменники Львівщини сприймають музичну, духовну культуру крізь призму творців музики – композиторів, як українських, так і зарубіжних. Саме вони є виразниками глибокої духовності.

За нашими спостереженнями, найчастотнішими тематичними групами музичної термінології в поезіях поетів Львівщини є лексико-семантичні групи на позначення назв музичних інструментів та назв музичних жанрів, родів і видів музичної творчості.

У межах виділених тематичних груп можемо спостерігати гіперо-гіпонімії відношення між термінами. Наприклад, у групі «професії, амплуа» родовим є поняття музикант, видовим – сурмач, дзвонар, скрипаль, кобзар.

Дібраний фактичний матеріал засвідчує випадки детермінологізації музичних термінів, у результаті чого постає мовленнєва полісемія, наприклад: піаніно – «земля»: Білі конвалії / На чорному піаніно (17, 27); скерцо – «пришвиджене серцебиття»: Чую скерцо знамените / У сердечному фойє (15, 78).

Досить репрезентованим у мовотворчості письменників Львівщини є явище синонімії української музичної термінології. Ідеться насамперед про лексичні синоніми, які виникли внаслідок паралельного вживання запозиченого й українського термінів на зразок гімн – славень: Гімн сонцю творить паросток в ріллі (10, 164) і Лише полинуть славня рідні звуки (8, 4). Терміни вступають у синонімії відношення і з термінологією різних функційно-стилістичних регістрів: нейтральний – емоційно забарвлений, пор.: пісня – співаночка: Деся мандрувала пісня вдалині... (5, 100) і Снилось – наша мати лагідно співаночку вела (5, 87); літературний – діалектний,

пор.: *веснянки – гайвки, гайлики, гайлики: Сонце на небі виводить гайвку* (12, 85).

Іноді можна натрапити й на вияв своєрідних антонімічних відношень між музичними термінами: *Мені тут дарували солов'ї / Зворушливі дієзи та бемолі* (18, 67). Вони сприяють глибокому проникненню в сутність протиставлених понять, уможливають цілісно та системно сприймати наукову інформацію, визначаючи місце кожного терміна.

Отже, зазначені тематичні групи музичної термінології виконують різноманітні стилістичні функції в поезії митців Львівщини: інтимізують духовний світ ліричного героя, створюють образи сакральності й святості, гармонії та ідилії, радості й захоплення, первозданної краси, передають сум, тугу й печаль.

Центральне місце у творчості всіх досліджуваних письменників Львівщини з-поміж музичних термінів займає лексема *пісня* і всі її деривати.

Одинадцятитомовий «Словник української мови» подає такі значення слова *пісня*: 1. 'Словесно-музичний твір, признач. для співу'. 2. 'Невеликий ліричний вірш, поетичний твір, написаний в музично-поетичному стилі' (СУМ, VI, 544). Зафіксовані значення лексеми *пісня* реалізуються також у фразеологічних словосполученнях на зразок: *інша пісня – інша справа; довга пісня – довга справа; співати (заспівати) іншої пісні (іншу пісню) – діяти, чинити і т. ін. інакше, по-інакшому; стара пісня, старі пісні – що-небудь давно відоме*. Мотивація такого трактування семантики слова *пісня* досить прозора: традиційна, усталена сполучуваність дає змогу розрізняти пісню як «спів» і пісню як «словесний твір».

Слово *пісня* в досліджуваних поетичних текстах вжито понад 180 разів. Як і в поезіях Андрія Малишка, Лесі Українки, особливістю аналізованих віршів, на думку Н. Мех [14], Н. Голікової [9], є розгортання слова *пісня* в епітетні та метафоричні структури, а також семантична тотожність його з лексемами *слово, мова, вірші, поезія*. На цю тотожність вказує синтагматика іменника *пісня*, тобто його сполучуваність із прикметниками, дієсловами, присудкостановними поширювачами, наприклад: *...Змішав і спів, і крик, співаючи невладо* (2, 102); *Пісню серця мого я поставлю у долі на чатах, / Наче стрічку, вpletу в довгі коси весняним вітрам...* (10, 26); *На мелодію пташину покладу слова – / Наді мною злине пісня, наче хоругва* (11, 43). Синкретизм словесних образів *пісня, слово, мова, вірші, поезія* зумовлює «розмитість» меж їхньої семантичної структури.

Лексема *пісня* активно функціонує в епітетних словосполученнях, у яких епітет має чи то позитивну емоційно-оцінну семантику, чи то негативну або нейтральну на зразок *повстанська, колицька, українська, прадавня, знайома, наша, своя, така* тощо. До епітетів із позитивним емоційно-оцінним змістом належать такі: *божа, ангельська, свята, світла, ніжна, ластовина, материна, молода, бадьора, рідна*. Кількісно менш частотними є епітети з негативним емоційно-оцінним змістом: *сумна, божевільна, страшна, приглушена, призабута, остання*. Як бачимо, між епітетними означеннями можливі

синонімічні (*молода, дівоча, ніжна*) та антонімічні (*своя – чужа, радісна – сумна*) відношення.

Серед тропів із ключовим словом *пісня* розрізняємо субстантивні словосполучення. Зрозуміло, що тут переважають вислови з метафоричним змістом: *Як пісня юності – очей тривожені скрипки...* (10, 180); *Світ мій пізно заколише пісня солов'я – / Розбуди мене раненько, ластівко моя* (11, 43); *Ходімо до гаю на пісню живу...* (11, 54); *Змінивши стежечку на трасу / І пісню матері – на джаз, / Спішать із класу і до класу, / Все віддаляючись від нас* (13, 62); *Пісня бруньки і цвіту / перейде у минуле* (5, 41); *Хай полине: / «Вівці, мої вівці...» – / Неспокійна пісня полонини* (5, 294).

Метафоричні конструкції з опорним словом *пісня* різноманітні в семантико-структурному плані. Тут можна виокремити два типи метафор:

1) конструкції, у яких *пісня* виконує функцію суб'єкта дії, наприклад: *Якщо твої віщій шлях не освітаю, / Хай заніміє пісня у мені* (10, 18); *З порога лунко вдарили музики... / Вином і сміхом сповнили бокали, / І заструмила пісня через край* (10, 64); *...А наді мною всесвітнім дивом / Лесина пісня стоїть* (10, 84); *На мелодію пташину покладу слова – / Наді мною злине пісня, наче хоругва* (11, 43); *А пісня хмару звихрює крилом* (5, 80); *Деся мандрувала пісня вдалині...* (5, 100);

2) конструкції, у яких *пісня* виступає об'єктом дії, наприклад: *Там трави колишуть натомлену хмару / і пісню прадавню людського кохання* (5, 240); *Так неждано гаснуть ватри, / сіє мжичка на стерню. / Мушу, мушу доспівати пісню доброго воєню...* (5, 198); *А нам же пісню виткати пора / і виспівати гаю голубому* (5, 188); *...гомін диму голубого / перелити в нерви струн. / Вірю в пісню, наче в Бога, / дивна скрипка – мій Перун* (5, 199).

У дієслівних словосполученнях із ключовим словом *пісня* вжито дієслова, які перебувають у синонімічних відношеннях, наприклад: *гасне, лунає, дзвенить; лине, летить, тече, леться, пливе*. Пор. у контекстах: *Лунає пісня аж під небесами. / І сурма грає... / Не згасне пісня на причілку хати. / І будуть вишині білі край доріг цвісти, / Щоб пісня та не стала завмирати* (15, 11); *Полинула пісня під звуки гітари – / І пружно забилось у серці життя...* (3, 31).

Слід зазначити, що, бажаючи передати об'єктний нюанс значення у звучанні пісні, українці мають цілу низку дієслів, які активно представлені в поезіях письменників Львівщини. Ці дієслова творять синонімічний ряд, до складу якого входять переважно семантичні, стилістичні або семантико-стилістичні синоніми на зразок *грати, гомоніти, гудіти, дзвеніти, сурмити, лунати, бриніти, звучати, лунати, гриміти, бренькати, литися, вдарити*. Пор. у контекстах: *Гей, Україно, забрини бандурами, / Загомоні ранковими трембітами...* (10, 21); *І земля загуде під копитами грізно, / І відлуняє в серцях сурми віщого дня* (10, 29); *Ти пригадай: коли співав наш ліс / І проліски сурмили в білі сурми...* (10, 219); *І стану сам себе я рятувати – / Заграє доля на одній струні* (11, 38); *І запахло житнім квітом у моїй господі, / Засвітилось, задзвеніло пісню в народі*

(11, 48); *Край, мов папороть, настівно / Гомонів всю ніч і день* (15, 47); *Полинула пісня під звуки гітари – / І пружно забилося у серці життя...* (3, 31); *Бринять ракети веретен / в галактиці каганцевої містики* (4, 33); *Слава твоя відлунала з одного краю торговиці в інший...* (4, 49); *Ще Довбуша народять нам Карпати, / коли заграють хвиці на біду* (5, 85); *Гей, ударили хмар пересмучені дзвони / в закріповану тишу та в полудень сірий* (5, 196); *І відлунала сплесками повені / життя симфонія – / рвійна і вічна!..* (5, 279); *Але в часи пісних ідей / Повинні би зриміти ліри* (8, 29); *Бренькати для втіхи – не гріховно* (8, 65); *Гей, славний орле, гей, соколе, подивись, – / Лунає пісня аж під небесами / І сурма грає, в даль злітає, як колісь, / До сонця лине віщими шляхами* (14, 50).

У поезіях нерідко слово *пісня* виступає компонентом образної конструкції з порівнянням, наприклад: *Може взята земля перевтомлене тіло. / А людина – як пісня, як стежка у поле...* (5, 196); *Хліботворці мої – споконвічні володарі поля, / Я їх працю приймаю – як подвиг, як свято, як спів...* (10, 150); *Як пісня юності – очей тривожні скрипки...* (10, 180); *Тільки віра тут зміцнює силу / І гартує в душі почуття, / Наче пісня, що лине стокрило, / Будить слово, а з ним – і життя* (2, 58); *Я бачу рідний берег! Ця плавба / В мені – як пісня в серці, – а хіба / Буває справжня пісня без натхнення?* (3, 196).

Наведені порівняльні конструкції створюють динамічні словесні образи, стилістична маркованість яких увиразнюється епітетними словосполученнями та іменниковими метафорами.

Семантико-синтаксичні зв'язки та функціонування лексеми *пісня* в конкретних поетичних текстах дає підставу для такого визначення: *пісня* – натхненна творчість, високопоетичне діяльне слово, яке має глибокі властивості. Такі ключові лексеми, як *мова, слово, думка, пісня*, у поезії письменників Львівщини є лише частинкою цього безмежжя. Вони розкривають можливості поетичної мови й, зокрема ідіостилу, у створенні нових словесних образів.

Описавши лексико-семантичне поле музичної термінології в поетичних дискурсах митців Львівщини, а також одну з ключових лексем цього поля, можемо констатувати характерні зрушення в семантичній структурі музичного терміна в художньому стилі, спричинені його переходом до іншої функційно-стильової сфери. Термін, як і будь-яке слово без термінологічного маркування, може зазнавати в мовленні, а згодом і в мові лексико-семантичних процесів розширення, звуження, входить до складу порівнянь, метафор, тобто значеннево переосмислюватися, утрачаючи ознаки своєї «ідеальності». Свої приховані можливості саме в художніх текстах він реалізує сповна. Закономірно, що терміни в художньому тексті – це якісно інші слова. Найчастіше вони втрачають тут свою дефініцію, але в них залишається те, що примушує сприймати їх дещо інакше, ніж інші слова художнього твору [8, 22]. Водночас уживання терміна в художньому тексті свідчить про його функційну рівність щодо інших слів загальної мови, а також про те, що він у загальному використанні поступово стає звичним

засобом образного мислення, що лежить в основі художнього стилю.

Виникнення в семантиці музичної лексики конотативних емоційно-оцінних сем безпосередньо пов'язане зі зміною домінантної функції музичного терміна в поезії – не назвати, а схарактеризувати, оцінити, висловити своє ставлення тощо. Емоційно-експресивні семи, які починають домінувати в процесі детермінологізації музичних термінів, зближують два види мистецтва – мистецтво слова й музичне мистецтво, про тісний зв'язок яких писав ще І. Франко: «...коли музика може малювати конкретні звукові явища, то поезія ті, що недоступні для музики» [16, 95].

Отже, для музичного терміна в художньому стилі властиві:

1. Нові семантичні, зокрема емоційно-оцінні, нюанси (мова художньої літератури прагне до оновлення слова, видобування з лексичної семантики нових значеннєвих відтінків). Проникаючи в художнє поетичне мовлення, термін зберігає зв'язок своєї семантики з притаманним йому в професійній підсистемі поняттям. Переосмислюється не комплексне, загальне значення терміна – семема, а його периферійні семантичні компоненти. У професійному середовищі та художній літературі відбувається різна актуалізація сем термінів, наприклад: *Віпрів журилу слухають сюїту* (14, 84) (**СЮІТА**, -и, жін. 1. 'Музичний твір, який складається з кількох самостійних, контрастуючих між собою частин, об'єднаних спільним художнім задумом' (СУМ, IX, 908)); *Адажіо вечірньої пори* (5, 156) (**АДАЖІО**, присл., муз. 1. 'Повільно, протяжно (про темп виконання музичних творів)'. 2. 'у знач. ім., невідм., сер. Назва музичного твору або його частини, що виконується повільно' (СУМ, I, 19)).

2. Образно-номінативні стилістичні функції. У поетичній мові терміни вживаються не тільки для того, щоб назвати поняття, а з метою створення оригінального художнього образу. Реалізуючи стилістико-прагматичні функції, терміни є складниками епітетів, метафор і порівнянь: *На білих могилах / листопад / реквієм виводить* (12, 91).

Таким чином, функційне призначення термінологічної, серед іншого й музичної, лексики в художньому творі найрізноманітніше. Терміни, проникаючи в синонімічні ряди, сприяють створенню яскравого, свіжого, неповторного образу, посилюють виразність тексту, відображають характерні ознаки мовного процесу певної доби. Зрозуміло, що одним із визначних чинників, що впливає на функціонування спеціальних термінів у художньому тексті, є індивідуальний авторський стиль, ідейно-естетична спрямованість творчості письменника. Такий підхід дає змогу розглянути всю сукупність використаних термінів як єдиний стилістичний комплекс, що формується не лише властивостями термінів, а і їхньою авторською інтерпретацією.

Висновки та перспективи досліджень. Дослідження музичної термінології в поетичній творчості митців Львівщини дає підстави зробити такі висновки: 1) для мови поезій Івана Гнатюка, Ігоря Калинця, Ігоря Нижника, Романа Пастуха, Віктора

Романюка, Ірини Сенік, Євгена Титикайла, Йосипа Фиштика, Михайла Шалати характерне вдале використання лексико-семантичного поля музичної термінології, що свідчить не лише про особливості ідіостилів цих поетів, але й про збагачення української літературної мови новими виражальними засобами; 2) центральне місце у творчості всіх досліджуваних письменників Львівщини з-поміж музичних термінів займає лексема *пісня* і її деривати; особливістю аналізованих поетичних текстів є розгортання слова *пісня* в епітетні та метафоричні структури, його семантична тотожність із лексемами *слово*, *мова*, *вірші*, *поезія*, а також розширення його семантичних рамок; 3) терміни в поезіях передають потрібну наукову інформацію, функціують як стилістично-виражальні засоби, що відзначаються незвичайністю вживання через відповідні семантичні трансформації

та процеси детермінологізації, спричинені метафоризацією в широкому розумінні; 4) уживання музичного терміна в художньому тексті демонструє його функційну рівність щодо інших слів загальної мови, а також те, що він у загальномовному використанні поступово стає звичним засобом образного мислення письменника; 5) сучасні поети Львівщини другої половини ХХ – початку ХХІ століття, чие слово знайшло відображення в музиці, збагатили нашу літературу та культуру оригінальними засобами мовної виразності, новими поетичними символами, пов'язаними з музичною лексикою. Їхня поезія вирізняється багатством, красою, чистотою української літературної мови.

Перспективним вважаємо дослідження інших терміносистем, зокрема й мистецької, у поетичних дискурсах сучасних митців Львівщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беценко Т. П., Волошина В. В. Мова поетичних творів Ігоря Калинця : фоностилістичний рівень. *Актуальні питання філології і методики викладання мов* : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (26–27 квітня 2018 року, м. Кривий Ріг). Кривий Ріг : Криворізький державний педагогічний університет, 2018. С. 22–26.
2. Бобечко О. Мистецька скарбниця поета-пісняря Йосипа Фиштика. *Молодь і ринок*. 2018. № 10 (165). С. 47–52.
3. Булик-Верхола С. Антонімія в українській музичній термінології. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2003. № 30. С. 248–251.
4. Булик-Верхола С. З. Синонімія в українській музичній термінології. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. № 491. Серія філологічна : Традиції Харківської філологічної школи : До 100-річчя від дня народження М. Ф. Наконечного*. Харків, 2000. С. 264–267.
5. Булик-Верхола С. Формування і розвиток української музичної термінології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2003. 20 с.
6. Веремчук О. А. Відображення процесу стилістичної транспозиції музичних термінів у загальномовних словниках української мови. 2011. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16057/Veremchuk.pdf?sequence=1>
7. Воляннюк І. Мовна метафора та її функції у поетичних творах Івана Гнатюка. *Філологічний дискурс*. 2020. Вип. 10. С. 204–212.
8. Герман В., Полякова Л., Сергієнко Н. Мистецька термінологіка в поетичній мові Ліни Костенко (семантико-функціональний аспект) : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 84 с.
9. Голюкова Н. Лінгвокультурема «пісня» в поетичному дискурсі Лесі Українки. *Культура слова*. 2020. Вип. 93. С. 77–87.
10. Горбач О. З історії української церковно-музичної термінології. Мюнхен : Druck «Logos», 1965. 40 с.
11. Городиловська Г. П. Мистецька лексика як засіб створення індивідуально-авторських метафор і порівнянь в історичній прозі Р. Іваничука. *Новий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2018. № 37. Т. 4. С. 33–36.
12. Данчишин Н. Р. Поліфонія поетичних світів Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая : кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Львів, 2021. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Danchyshyn_Nazar/Polifoniia_roetuchnykh_svitiv_Ihorja_Kalyntsia_Romana_Kudlyka_ta_Hryhorija_Chubaia.pdf?PHPSESSID=7sj355kad7oh4p94136gu473g7
13. Лисенко-Єржиківська Н. Поетичний світ Ігоря Нижника. *Слово і час*. 2010. № 2. С. 89–94.
14. Мех Н. «Пісня, що народ заколосила...» (образ пісні в поетичній мові А. Малишка). *Культура слова*. 2013. Вип. 78. С. 22–25.
15. Потебня О. О. Мистецтво слова і психологія творчості в естетичній концепції О. О. Потебні. *Потебня О. О. Естетика і поетика слова* : збірник. Київ : Мистецтво, 1985. С. 5–31.
16. Франко І. Із секретів поетичної творчості : зібрання творів у 50 томах. Київ : Наукова думка, 1979. Т. 31. С. 45–119.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

СУМ – Словник української мови в 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. I–XI. URL: <http://sum.in.ua/>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Гнатюк І. Благословенний світ : Вірші та поеми. Київ : Радянський письменник, 1987. 174 с.
2. Гнатюк І. На тризні літа : Поезії. Харків : Майдан, 2002. 112 с.
3. Гнатюк І. Ф. Нове літочислення : Вірші та поеми. Київ : Радянський письменник, 1990. 199 с.
4. Калинець І. Відчинення вертепу : Поезії з України : Друга збірка поезій. Львів : ЛА «Піраміда», 2011. 152 с.
5. Нижник І. Білі вівці на Чорній горі. Вибрані поезії. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2002. 320 с.
6. Пастух Р. Поле. Дрогобич : Посвіт, 2008. 144 с.

7. Пастух Р. За плугом. Дрогобич : Посвіт, 2013. 124 с.
8. Пастух Р. Молімся своєю. Поезія. Дрогобич : Коло, 2004. 128 с.
9. Пастух Р. Сказання про місто. Дрогобич : Видавець Сурма С., 2008. 112 с.
10. Романюк В. С. Вибрані твори у двох томах. Том перший. Стрий : Щедрик, 1998. 446 с.
11. Романюк В. С. Вибрані твори у двох томах. Том другий. Стрий : Щедрик, 1998. 487 с.
12. Сенік І. Сувій полотно. Поезії. Вид. 2. Нью-Йорк : Спілка, 1990. 107 с.
13. Титикайло Є. Три суті надії. Вибрані поезії. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1998. 117 с.
14. Фиштик Й., Вовчак І. Франкова криниця. Дрогобич : Посвіт, 2012. 128 с.
15. Фиштик Й. Золоте знамено. Львів : Камула, 2010. 116 с.
16. Шалата М. Грабина : Поезії. Львів : Каменяр, 1999. 104 с.
17. Шалата М. Із плину літ : Поезії. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1993. 80 с.
18. Шалата М. Копа : Поезії. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1997. 96 с.

REFERENCES

1. Betsenko, T. P., Voloshyna, V. V. (2018). Mova poetychnykh tvoriv Ihoria Kalyntsia: fonostylistychnyi riven [The language of Ihor Kalynets' poetry: phonostylistic level]. *Aktualni pytannia filolohii i metodyky vykladannia mov: zb. materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (26–27 kvitnia 2018 roku, m. Kryvyi Rih)*. Kryvyi Rih: Kryvorizkyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet, 22–26 [in Ukrainian].
2. Bobechko, O. (2018). Mystetska skarbnitsia poeta-pisniara Yosypa Fyshtyka [The artistic treasury of the poet-songwriter Yosyp Fyshtyk]. *Molod i rynek*, 10 (165), 47–52 [in Ukrainian].
3. Bulyk-Verkhola, S. (2003). Antonimiiia v ukrainskii muzychnii terminolohii [Antonymy in Ukrainian musical terminology]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filolohichna*, 30, 248–251 [in Ukrainian].
4. Bulyk-Verkhola, S. Z. (2000). Synonimiiia v ukrainskii muzychnii terminolohii [Synonyms in Ukrainian musical terminology]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina*, 491, 264–267 [in Ukrainian].
5. Bulyk-Verkhola, S. (2003). Formuvannia i rozvytok ukrainskoi muzychnoi terminolohii [Formation and development of Ukrainian musical terminology]. (Avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk). Lviv [in Ukrainian].
6. Veremchuk, O. A. (2021). Vidobrazhennia protsesu stylistychnoi transpozysii muzychnykh terminiv u zahalnomovnykh slovykakh ukrainskoi movy [Reflection of the process of stylistic transposition of musical terms in the common dictionaries of the Ukrainian language]. Retrieved from: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16057/Veremchuk.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
7. Volianiuk, I. (2020). Movna metafora ta yii funktsii u poetychnykh tvorakh Ivana Hnatiuka [Linguistic metaphor and its functions in the Ivan Hnatiuk's poetry]. *Filolohichnyi dyskurs*, 10, 204–212 [in Ukrainian].
8. Herman, V., Poliakova, L., Serhiienko, N. (2021). Mystetska terminoleksyka v poetychnii movi Liny Kostenko (semantiko-funktsionalnyi aspekt) [Artistic vocabulary in the poetic language of Lina Kostenko (functional-semantic aspect)]: monohrafiia. Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].
9. Holikova, N. (2020). Lihvokulturema “pisnia” v poetychnomu dyskursi Lesi Ukrainky [Linguistic cultureme “pisnia” in Lesia Ukrainka's poetic discourse]. *Kultura slova*, 93, 77–87 [in Ukrainian].
10. Horbach, O. (1965). Z istorii ukrainskoi tserkovno-muzychnoi terminolohii [From the history of Ukrainian church music terminology]. Miunkhen: Druck “Logos” [in Ukrainian].
11. Horodylovska, H. P. (2018). Mystetska leksyka yak zasib stvorennia indyvidualno-avtorskykh metafor i porivnian v istorychnii prozi R. Ivanychuka [Artistic vocabulary as a means of creating individually authorial metaphors and, comparisons in historical prose of R. Ivanychuk]. *Novyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia “Filolohiiia”*, 37 / 4, 33–36 [in Ukrainian].
12. Danchyshyn, N. R. (2021). Polifoniia poetychnykh svitiv Ihoria Kalyntsia, Romana Kudlyka ta Hryhoriia Chubaia [Polyphony of the poetic worlds of Ihor Kalynets, Roman Kudlyk and Hryhoriy Chubai] (Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu). Lviv. Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Danchyshyn_Nazar/Polifoniia_poetychnykh_svitiv_Ihoria_Kalyntsia_Romana_Kudlyka_ta_Hryhoriia_Chubaia.pdf?PHPSESSID=7sj355kad7oh4p94136gu473r7 [in Ukrainian].
13. Lysenko-Yerzhkyivska, N. (2010). Poetychnyi svit Ihoria Nyzhnyka [The poetic world of Ihor Nyzhnyk]. *Slovo i chas*, 2, 89–94 [in Ukrainian].
14. Mekh, N. (2013). “Pisnia, shcho narod zakolosyla...” (obraz pisni v poetychnii movi A. Malyshka) [“The song that stirred up the people...” (image of the song in A. Malyshko's poetic language)]. *Kultura slova*, 78, 22–25 [in Ukrainian].
15. Potebnia, O. O. (1985). Mystetstvo slova i psykholohiia tvorchosti v estetychnii kontseptsii O. O. Potebni [The art of word and the psychology of creativity in the O. Potebnya's esthetic concept]. *Potebnia, O. O. Estetyka i poetyka slova: zbirnyk*. Kyiv: Mystetstvo, 5–31 [in Ukrainian].
16. Franko, I. (1979). Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti [From the secrets of poetic artworks]: zibrannia tvoriv u 50 t. Kyiv: Naukova dumka, 31, 45–119 [in Ukrainian].

DICTIONARIES

SUM – Slovnyk ukrainskoi movy v 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka, 1970–1980. T. I–XI. Retrieved from: <http://sum.in.ua/> [in Ukrainian].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Hnatiuk, I. (1987). *Blahoslovennyi svit: Virshi ta poemu* [The blessed world: verses and poems]. Kyiv: Radianskyi pysmennyk [in Ukrainian].
2. Hnatiuk, I. (2002). *Na tryzni lita: Poezii* [At the summer's farewell. Poetry]. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
3. Hnatiuk, I. F. (1990). *Nove litchyslennia: Virshi ta poemu* [The new chronology: verses and poems]. Kyiv: Radianskyi pysmennyk [in Ukrainian].
4. Kalynets, I. (2011). *Vidchynennia vertepu: Poezii z Ukrainy: Druha zbirka poezii* [Opening the nativity scene: Poems from Ukraine: The second collection of poems]. Lviv: LA "Piramida" [in Ukrainian].
5. Nyzhnyk, I. (2002). *Bili vivtisi na Chornii hori. Vybrani poezii* [White sheep on the Black Mountain. Selected poems]. Drohobych: Vydavnycha firma "Vidrodzhennia" [in Ukrainian].
6. Pastukh, R. (2008). *Pole* [The field]. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
7. Pastukh, R. (2013). *Za pluhom* [Behind the plough]. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
8. Pastukh, R. (2004). *Molimsia svoieiu. Poeziia* [Let's pray in our own language. Poetry]. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
9. Pastukh, R. (2008). *Skazannia pro misto* [Stories about the town]. Drohobych: Vydavets Surma S. [in Ukrainian].
10. Romaniuk, V. S. (1998). *Vybrani tvory u dvokh tomakh. Tom pershyi* [Selected works in two volumes. Volume I]. Stryi: Shchedryk [in Ukrainian].
11. Romaniuk, V. S. (1998). *Vybrani tvory u dvokh tomakh. Tom druhyi* [Selected works in two volumes. Volume II]. Stryi: Shchedryk [in Ukrainian].
12. Senyk, I. (1990). *Suvii polotna. Poezii. Druhe vydannia* [A scroll of canvas. Poetry. Second edition]. Niu-York: Spilka [in Ukrainian].
13. Tytykailo, Ye. (1998). *Try suti nadii. Vybrani poezii* [The three essences of hope. Selected poems]. Drohobych: Vydavnycha firma "Vidrodzhennia" [in Ukrainian].
14. Fyshtyk, Y., Vovchak, I. (2012). *Frankova krynytsia* [Franko's well]. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
15. Fyshtyk, Y. (2010). *Zolote znameno* [The golden banner]. Lviv: Kamula [in Ukrainian].
16. Shalata, M. (1999). *Hrabyňa: Poezii* [Hornbeam: Poetry]. Lviv: Kameniar [in Ukrainian].
17. Shalata, M. (1993). *Iz plynu lit: Poezii* [As the years go by: Poetry]. Drohobych: Vydavnycha firma "Vidrodzhennia" [in Ukrainian].
18. Shalata, M. (1997). *Kopa: Poezii* [Haystack: Poetry]. Drohobych: Vydavnycha firma "Vidrodzhennia" [in Ukrainian].